

Iwona Pomianek

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

UWARUNKOWANIA PRZETRWANIA PRZEDSIĘBIORSTW W GMINIE WIEJSKIEJ WIELICZKI

DETERMINANTS OF ENTERPRISES' SURVIVAL FROM THE RURAL COMMUNE OF WIELICZKA

**Słowa kluczowe: przedsiębiorczość, obszary wiejskie, gmina Wieliczki, województwo
warmińsko-mazurskie**

Key words: entrepreneurship, rural areas, Wieliczki commune, Warmia and Mazury Province

Synopsis. W artykule przedstawiono uwarunkowania przetrwania małych przedsiębiorstw w gminie wiejskiej Wieliczki. W latach 2005-2009 odnotowano relatywnie niski stopień natężenia zakładania działalności gospodarczej osób fizycznych. Analiza struktury typów działalności pozwala sądzić, iż przedsiębiorcy nie wykorzystują w pełni potencjału gminy, wynikającego przede wszystkim z bogactwa walorów przyrodniczych.

Wstęp

Małe przedsiębiorstwa odgrywają podstawową rolę w wielofunkcyjnym rozwoju obszarów wiejskich. W nielicznych gminach wiejskich udaje się przyciągać dużych inwestorów, dlatego rozwój realizowany jest dzięki mikro i małym przedsiębiorstwom. Podmioty gospodarcze powstające na obszarach wiejskich są nastawione głównie na zaspokajanie lokalnych potrzeb i konkurują między sobą.

Według Psyk-Piotrowskiej [2001], rejestracja i prowadzenie działalności gospodarczej są przejawem przedsiębiorczości, tak więc decyzja pracy na własny rachunek powinna być oparta na wiedzy o tym typie aktywności zawodowej, jej przedmiocie i poprzedzona oceną predyspozycji do tego typu działalności, a także oceną warunków otoczenia lokalnego i pozalokalnego, w tym uwarunkowań makrostrukturalnych, umożliwiających funkcjonowanie firmy. W konsekwencji rejestracji powstaje przedsiębiorstwo, które powinno łączyć interes przedsiębiorcy z interesem odbiorców dobra lub usługi, wspólnoty samorządowej, dla której powstanie nowego podmiotu gospodarczego oznacza kreację nowych miejsc pracy i dochodów. Badania wykazują jednak, że w niewielu przypadkach lokalna przedsiębiorczość wywołuje efekt mnożnikowy i wpływa na poprawę warunków życia miejscowej ludności [Sikorska 2002].

Korzystnie na prawdopodobieństwo przetrwania i rozwoju nowo założonej firmy oddziałuje także jej lokalizacja. Znacząco większe szanse przetrwania mają przedsiębiorstwa zlokalizowane w miastach (zwłaszcza dużych aglomeracjach), z uwagi na bardziej rozwiniętą – w porównaniu z obszarami wiejskimi – infrastrukturę techniczną oraz łatwiejszy dostęp do usług biznesowych. Dodatkowo, na przetrwanie pozytywnie wpływają także umiejętności zarządzania oraz wcześniejsze doświadczenia właściciela, a w firmach innowacyjnych – wykształcenie przedsiębiorcy i jego pracowników. Niemniej jednak, badania przeprowadzone we Francji i Wielkiej Brytanii dowodzą, że samo przetrwanie jest silnie skorelowane przede wszystkim z wielkością zainwestowanego kapitału [Lamontagne, Thirion 2005]. Badania Ossowskiego [2004] nad czynnikami wpływającymi na przetrwanie przedsiębiorstwa dowodzą, że większe szanse przeżycia mają przedsiębiorstwa zatrudniające od 5 do 50 pracowników, kierowane przez mężczyznę, osobę z wyższym wykształceniem, o wolnej stopie wzrostu oraz mające szerszą grupę odbiorców. Biorąc pod uwagę dziedzinę działalności, większe szanse na przetrwanie mają przedsiębiorstwa rzemieślnicze niż te z innych sektorów gospodarki [Business demography...2002].

Jak wynika z badań Niedzielskiego [1995], wśród głównych przyczyn krótkiej żywotności firm wymienia się ograniczone rozmiary popytu, wyznaczone liczbą ludności i jej zamożnością oraz brak kapitału na rozwój. Kamiński [2004] natomiast dowodzi, iż samorządy lokalne nie przywiązują wagi do tego problemu, gdyż nie dokonują analiz mobilności podmiotów rejestrujących i likwidujących działalność gospodarczą na terenie gminy oraz jej przyczyn.

Instrumenty wspierania przedsiębiorczości przez samorządy lokalne można najogólniej podzielić na dwie grupy: dochodowe i wydatkowe. Instrumenty dochodowe dotyczą stosowania przez władze lokalne

zwolnień i ulg podatkowych, a także odroczenia, umarzania i zwolnień z opłat lokalnych. Warto nadmienić, że wprowadzenie niższych stawek podatkowych (np. od nieruchomości) powoduje zmniejszenie budżetu i zmniejszenie środków, jakie mogłyby być przeznaczone na wspieranie rozwoju lokalnego, natomiast wydatek związany z opłatą lub podatkiem dla pojedynczego przedsiębiorcy stanowi na ogół zaledwie niewielki odsetek kosztów. Instrumenty związane z wydatkami najczęściej rozumiane są jako inwestycje podnoszenia poziomu infrastruktury technicznej, a więc budową oczyszczalni ścieków, sieci wodociągowych i dróg dojazdowych, przede wszystkim w obszarach, gdzie przewiduje się lokalizowanie przedsiębiorstw. Oprócz wydatków inwestycyjnych gminy część środków budżetowych mogą przeznaczyć na wsparcie różnego rodzaju przedsięwzięć i instytucji służących rozwojowi gospodarcemu, tj.: agencji rozwoju regionalnego i lokalnego, centrów wspierania biznesu, ośrodków wspierania przedsiębiorczości, inkubatorów przedsiębiorczości, centrów technologicznych, parków przemysłowych oraz funduszy poręczeniowo-kredytowych. Jak dodaje Kamiński [2004], większość firm ma już określoną lokalizację i dostęp do mediów, przedsiębiorcom potrzeba więc innych impulsów rozwojowych – rzetelnej informacji, poprawy dostępu do kapitału oraz profesjonalnego doradztwa.

Celem artykułu była próba przedstawienia uwarunkowań i dynamiki przetrwania małych przedsiębiorstw w gminie wiejskiej Wieliczki.

Metodyka badań i dane źródłowe

W ostatnim kwartale 2010 metodą wywiadu bezpośredniego zebrano dane pierwotne z ewidencji działalności gospodarczej osób fizycznych w gminie wiejskiej Wieliczki, spisywane „na miejscu” na podstawie wpisów dla lat 2005-2009. Do charakterystyki gminy posłużyły także dane Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego [www.stat.gov.pl], a także badania empiryczne przeprowadzone przez autorkę w 2008 r. w ramach grantu promotorskiego Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego¹ [Pomianek 2009, 2010].

Dla badanej zbiorowości obliczono wskaźnik natężenia noworejestrowanej działalności gospodarczej osób fizycznych (WNR) oraz ogólny wskaźnik natężenia noworejestrowanej działalności gospodarczej osób w latach 2005-2009 (WNRO), według wzorów [Rakowska 2010]:

$$WNR = \frac{nf}{1000owp} ; WNRO = \frac{\sum nf}{1000owp}$$

gdzie:

WNR – wskaźnik nowo rejestrowanej działalności gospodarczej osób fizycznych w danym roku,

WNRO – ogólny wskaźnik nowo rejestrowanej działalności gospodarczej osób fizycznych w latach 2004-2009,

nf – suma nowo zarejestrowanych firm w danym roku,

$\sum nf$ – suma nowo zarejestrowanych firm w latach 2004-2009,

1000owp – 1000 osób w wieku produkcyjnym.

Wyznaczono także wskaźnik natężenia wyrejestrowanej działalności gospodarczej osób fizycznych (*WW*) oraz ogólny wskaźnik natężenia wyrejestrowanej działalności gospodarczej osób fizycznych (*WWO*), według wzorów:

$$WW = \frac{fw}{1000owp} ; WWO = \frac{\sum fw}{1000owp}$$

gdzie:

WW – wskaźnik wyrejestrowanej działalności gospodarczej osób fizycznych w danym roku,

WWO – ogólny wskaźnik wyrejestrowanej działalności gospodarczej osób fizycznych w latach 2004-2009,

fw – suma wyrejestrowanych firm w danym roku,

$\sum fw$ – suma wyrejestrowanych firm w latach 2004-2009,

1000owp – 1000 osób w wieku produkcyjnym.

Uwarunkowania przetrwania przedsiębiorstw w gminie Wieliczki

Gmina wiejska Wieliczki jest położona we wschodniej części województwa warmińsko-mazurskiego, w powiecie oleckim. W bezpośrednim sąsiedztwie znajdują się gminy: Olecko (miejsko-wiejska, z siedzibą powiatu ziemskiego), Ełk i Kalinowo (wiejskie) oraz gminy Raczki i Bakalarzewo (gminy wiejskie wchodzące w obszar powiatu suwalskiego województwa podlaskiego). Obszar gminy (141 km²), podzielony na 21 sołectw, w grudniu 2010 r. zamieszkiwało 3 419 osób w 29 miejscowościach. Wieliczka jest gminą typowo rolniczą – gospodarstwa indywidualne (ok. 400) zajmują ok. 68% powierzchni jednostki.

¹ Nr projektu N N 114 0295 33, nr umowy 0295/B/H03/2007/33.

Wcześniejsze badania [Pomianek 2010] nad poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich województwa warmińsko-mazurskiego, prowadzone w 2008 r. wykazały, iż gmina Wieliczki znalazła się na 79. miejscu wśród 100 badanych gmin miejsko-wiejskich i wiejskich, a więc tuż na granicy grup o przeciętnym i słabym poziomie rozwoju. Na tle pozostałych jednostek charakteryzowała się niskim, ujemnym przyrostem naturalnym oraz słabym stanem infrastruktury technicznej, zwłaszcza dróg. Otoczenie innych gmin wiejskich nie stanowi odpowiedniego bodźca rozwojowego dla gminy Wieliczki. Poważny potencjał stanowią natomiast czynniki naturalne – lasy, jezioro i atrakcyjna rzeźba terenu.

W Strategii Rozwoju Gminy Wieliczki [2000] wśród priorytetów wymieniono m.in. wspieranie lokalnej przedsiębiorczości, głównie poprzez:

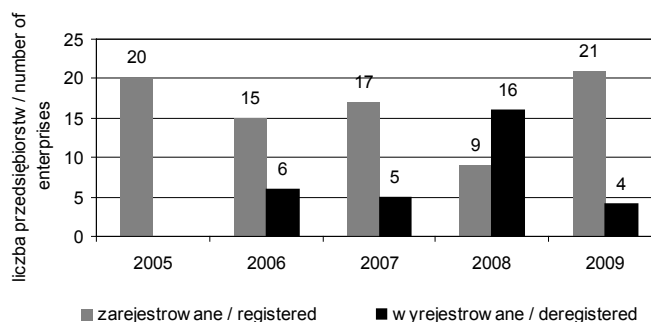
- pomoc w dostosowywaniu się producentów do norm i standardów,
- pomoc w tworzeniu oraz rozwoju nowoutworzonych firm (ze środków UE),
- ulgi i zwolnienia podatkowe w gminie,
- tworzenie klimatu dla aktywnego społeczeństwa,
- kształtowanie postaw innowacyjnych i kreowanie lokalnych liderów,
- poprawę konkurencyjności gminy,
- powierzenie ośrodkom doradztwa rolniczego doradztwa w zakresie wdrażania innowacji,
- stworzenie regionalnego systemu informacji gospodarczej.

Badani przedsiębiorcy z gminy Wieliczki byli jednak zdania, iż wsparcie ze strony rządu, organizacji pozarządowych oraz samorządowych jest niewystarczające. Przedsiębiorcy rozpoczynając działalność bazowali na własnych oszczędnościach (tylko 1 osoba otrzymała kredyt bankowy) i była to dla nich jedyna alternatywa dla bezrobocia [Pomianek 2009].

Dynamika rejestracji i wyrejestrowań (małych i średnich przedsiębiorstw) w gminie Wieliczki w latach 2005-2009

Badania Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości [Pyciński, Żołnierski 2007] zdecydowanie potwierdzają, że przedsiębiorstwu najtrudniej jest przetrwać pierwszy rok swojej działalności w tym okresie kończy działalność przeciętnie 40% firm. Z kolei z badań Kamińskiego [2004] wynika, iż niespełna 10% podmiotów wyrejestrowanych działa dłużej niż trzy lata. Stąd też pierwsze trzy lata są najtrudniejsze dla przedsiębiorcy i wówczas jest najbardziej potrzebne wsparcie specjalistyczne.

W latach 2005-2009 w gminie Wieliczki zarejestrowano 82 firmy, w tym właścicielami 58 jednostek (70%) byli mężczyźni. Wśród działalności prowadzonych przez kobiety zdecydowanie dominował handel detaliczny, natomiast mężczyźni zajmowali się najczęściej usługami. Obserwacje te znajdują potwierdzenie nie tylko w badaniach autorki z 2008 r., lecz również w badaniach Sawickiej [1998] oraz analizach EUROSTAT [Franco 2007]. W 2005 roku w Polsce odsetek kobiet zajmujących się handlem był wyższy niż mężczyzn (odpowiednio: 39 wobec 31%, w tym 29% kobiet zatrudniających pracowników wobec 14% mężczyzn). Relacja

Rysunek 1. Liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych lub wyrejestrowanych w gminie Wieliczki w latach 2005-2009

Figure 2. Number of enterprises registered or deregistered in Wieliczka commune, in the period 2005-2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG Wieliczka
Source: own study based on data from the Office of Wieliczka Commune

ta była również zachowana na poziomie UE-25 (odpowiednio: 33 kobiet wobec 24% mężczyzn, w tym 25% kobiet zatrudniających pracowników wobec 15% mężczyzn). Jest to mało rozwojowa, a jednocześnie najmniej innowacyjna dziedzina działalności gospodarczej, która prowadzona w skali lokalnej jest narażona na barierę ze strony ograniczonego popytu wewnętrznego².

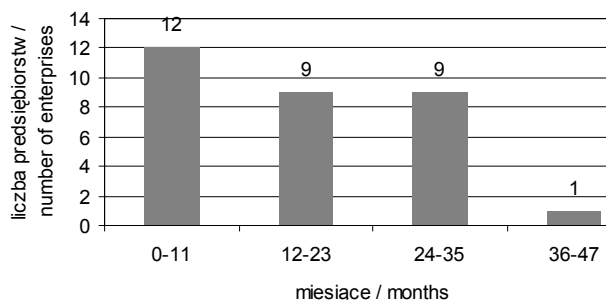
Liczba wyrejestrowanych przedsiębiorstw w gminie Wieliczki w latach 2005-2009 wynosiła 31. Charakterystyczny był rok 2008, kiedy liczba firm wyrejestrowanych prawie dwukrotnie przewyższała liczbę zarejestrowanych działalności gospodarczych (rys. 1).

² Na barierę popytu wewnętrznego (lokalnego) jako duże ograniczenie różnych form pozarolniczej działalności gospodarczej zwraca uwagę między innymi I. Sikorska-Wolak [2004].

Rysunek 2. Liczba przedsiębiorstw wyrejestrowanych w gminie Wieliczki w latach 2005-2009 według wieku przedsiębiorstwa [miesiące]

Figure 2. Number of enterprises deregistered in Wieliczka commune, in the period 2005-2009, by their age [months]

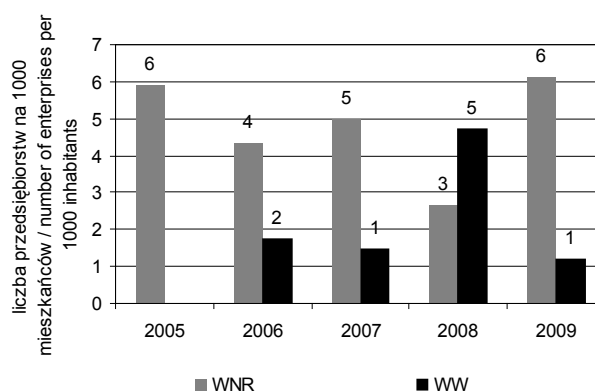
Źródło: jak na rys. 1.
Source: see fig. 1.

Rysunek 3. Wskaźniki natężenia rejestracji (WNR) i wyrejestrowań (WW) w gminie Wieliczki w latach 2005-2009

Figure 3. Indicators of registration (WNR) and deregistration (WW) intensity in Wieliczka commune, in the period 2005-2009, by their age

Źródło: jak na rys. 1.
Source: see fig. 1.

Warto nadmienić, że blisko 40% wyrejestrowanych firm było prowadzonych przez kobiety, w tym w co drugim przypadku przedsiębiorstwo funkcjonowało krócej niż 12 miesięcy. Wyrejestrowane przedsiębiorstwa stanowiły 38% firm które rozpoczęły działalność w latach 2005-2009 (rys. 2). Wyniki obliczeń dla poszczególnych lat przedstawiono na rynku 3. Ogółem, w latach 2005-2009 liczba zarejestrowanych działalności gospodarczych osób fizycznych na 1000 mieszkańców wynosiła 24, natomiast liczba wyrejestrowań – 9. Były to relatywnie dość niskie wyniki w porównaniu z wynikami badań Rakowskiej [2010], przeprowadzonymi w woj. mazowieckim.

Podsumowanie

Przedsiębiorcy najczęściej podejmowali działalność handlową – w ciągu 5 lat założono aż 24 firmy handlowe. Do końca 2009 roku przetrwało 55% przedsiębiorstw handlowych, były to głównie sklepy spożywcze i odzieżowe. Na drugim miejscu znalazła się branża budowlana – w badanym okresie funkcjonowanie rozpoczęło aż 18 przedsiębiorstw, w tym aż 8 w roku 2009. Przetrwało 72% firm z tej branży. Założono 10 jednostek przedsiębiorstw transportowych, jednak pięcioletni okres na rynku przetrwały jedynie 3. Na czwartym miejscu znalazły się firmy związane z leśnictwem – z 6 założonych w latach 2005-2009 tylko jedna zakończyła działalność po kilku miesiącach.

W analizowanym okresie zarejestrowano tylko jedną działalność agroturystyczną oraz trzy w branży gastronomicznej (z czego dwie firmy zostały zamknięte w 2009 roku). Podobnie, w latach 2005-2009 działalność rozpoczęło zaledwie 6 firm zajmujących się obsługą sektora rolniczego i 3 z branży leśnej. Biorąc pod uwagę specyfikę gminy Wieliczki można zauważyć, iż przedsiębiorcy nie wykorzystują w pełni jej potencjału. Rozpoczęcie takich działalności wymaga niemałych nakładów finansowych, co niejednokrotnie zniechęca potencjalnych inwestorów, bazujących głównie na własnych oszczędnościach. Znaczącą rolę powinna odegrać tu działalność doradcza i informacyjna samorządu lokalnego. Jednak mimo obiecujących zapisów w Strategii Rozwoju Gminy, przedsiębiorcy nie oceniali takiego wsparcia pozytywnie.

Literatura

- Business demography in Europe. 2002: Observatory of European SMEs No. 5. EC 2002, 42.
Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego. [www.stat.gov.pl].
- Kamiński R., 2004:** Wspieranie pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich. *Więś i Rolnictwo*, 2(123), 81.
- Lamontagne E., Thirion B., 2005:** Créations d'entreprises: les facteurs de survie – les qualités du projet priment sur celles du créateur (Companies creation: the survival factors – the project qualities surpass the creator qualities), INSEE Premiere, no. 703, 03/2000 (za: Dominiak P. Sektor MSP we współczesnej gospodarce). PWN, Warszawa, 242.
- Niedzielski E., 1995:** Przedsiębiorstwa pozarolnicze na wsi. *Przegląd Organizacji*, 10/95, 12.
- Ossowski J.C., 2004:** Statystyczno-ekonometryczna analiza czynnikowa zdolności do przetrwania małych i średnich przedsiębiorstw. [W:] *Przetrwanie i rozwój małych i średnich przedsiębiorstw* (red. F. Bławat). ŚPG, Gdańsk, 107-118.
- Pomianek I., 2009:** Społeczno-ekonomiczne uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich (na przykładzie województwa warmińsko-mazurskiego). Maszynopis rozprawy doktorskiej, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.
- Pomianek I., 2010:** Poziom rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich województwa warmińsko-mazurskiego. *Acta Sci. Pol. Oeconomia*, 9(3), 227-239.
- Psyk-Piotrowska E., 2001:** Przejawy i cechy przedsiębiorczości na obszarach popegeerowskich. *Więś i Rolnictwo*, 4(113).
- Pyciński S., Żolnierski A., 2007:** Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2005-2006. PARP, Warszawa, 23.
- Rakowska J., 2010:** Zmiany nateżenia rejestracji oraz wyrejestrowań nowopowstałych MSP w latach 2004-2009 w wybranych gminach wiejskich, *Rocz. Nauk. SERiA*, t. XII, z. 5, 187-192.
- Sikorska A., 2002:** Szanse i utrudnienia w rozwoju wiejskiej przedsiębiorczości [W:] *Więś i rolnictwo, perspektywy rozwoju*. Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Szkoła Główna Handlowa – Katedra Agrobiznesu, Warszawa, 170.
- Sikorska-Wolak I., 2004:** Rozwój lokalny jako wielowymiarowe zjawisko społeczno-gospodarcze. [W:] *Turystyka w rozwoju lokalnym* (red. I. Sikorska-Wolak). Wydawnictwo SGGW, Warszawa, 17.
- Strategia Rozwoju Gminy Wieliczki. 2000. Wydanie gminy.

Summary

The article presents determinants of small enterprises' survival in the rural commune of Wieliczki. In 2005-2009 there was a relatively low intensity of setting up business activity of private persons, whereas analysis of types' structure suggests that entrepreneurs do not take full advantage of the commune potential, resulting primarily from the wealth of natural environment value.

Adres do korespondencji:

dr Iwona Pomianek
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Wydział Nauk Ekonomicznych,
Katedra Polityki Europejskiej, Finansów Publicznych i Marketingu
ul. Nowoursynowska 166
02-787 Warszawa
e-mail: iwona_pomianek@sggw.pl